

RAPPORT

2007:06

Arkeologisk utredning

Inför expansion av
grustäkt inom fastigheten
Vången 1:43, Ödskölts
socken, Bengtsfors
kommun, Dalsland.

Johanna Lega

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	2
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD	3
SYFTE.....	4
METOD	4
HISTORISK BAKGRUND.....	6
RESULTAT	7
SAMMANFATTNING	8
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	8

INLEDNING

Lödöse Museum/Regionmuseum Västra Götaland utförde den 16-22 augusti 2006 en särskild arkeologisk utredning inom fastigheten Vången 1:43 i Ödskölt socken, Bengtsfors kommun. Undersökningen föranleddes av att fastighetsägaren har för avsikt att utöka den befintliga grustakten inom området.

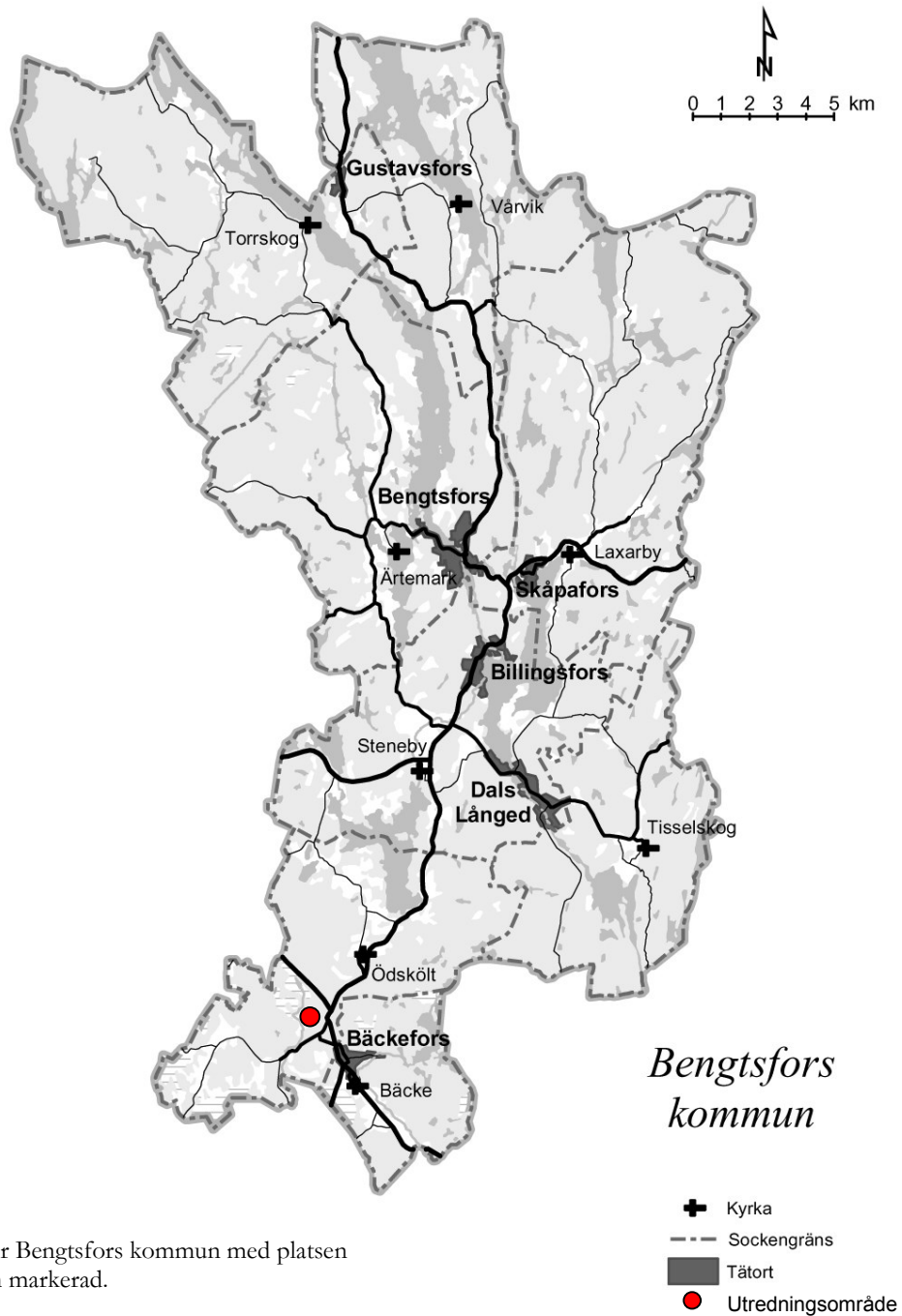

Fig.1 Karta över Bengtsfors kommun med platsen för utredningen markerad.

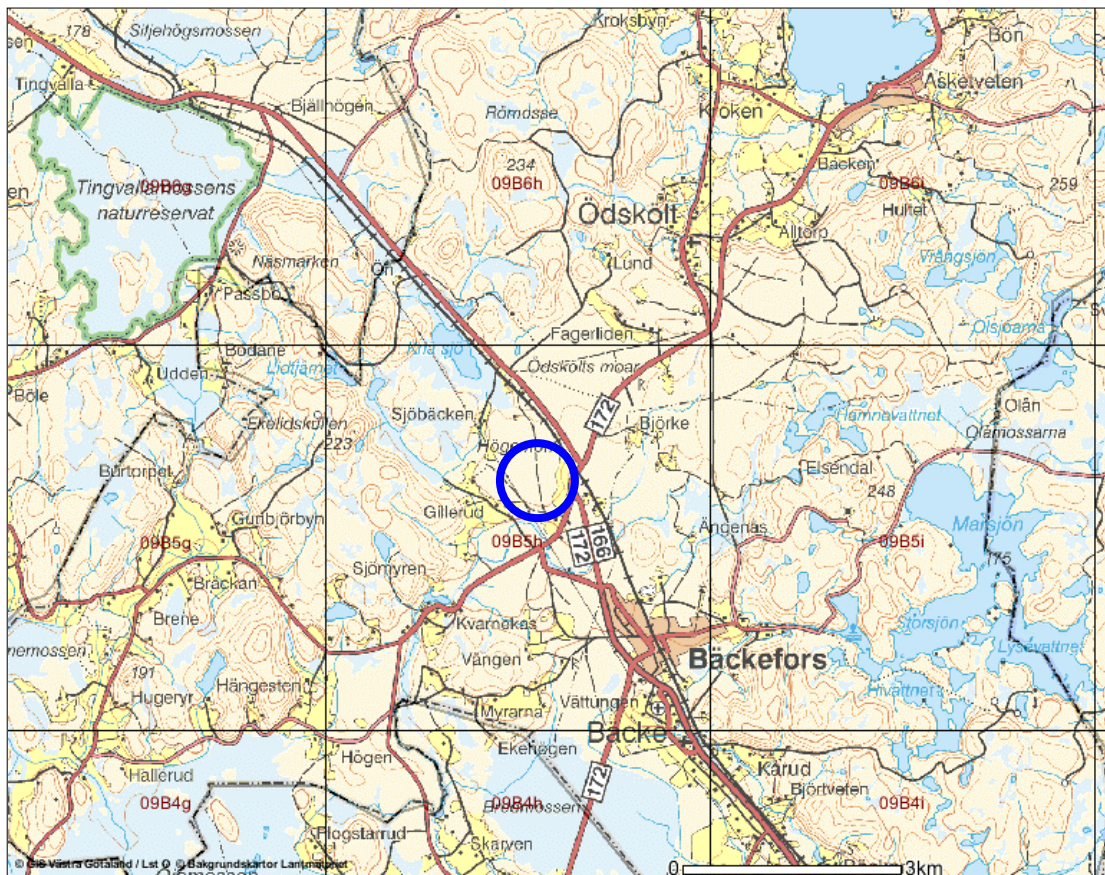

Fig.2 Utsnitt ur länsstyrelsens GIS karta med utredningsområdet markerat.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD

Utredningsområdet är beläget på en grus- och moränplata 165 m ö h och har en utsträckning på ca 30 ha. Ytan är relativt plan med få topografiska variationer. Ett bergsparti ligger i de centrala delarna av utredningsområdet och det finns ett fåtal mindre förhöjningar. Barrskog, både äldre och nyplanterad, täcker större delen av området men det finns även öppna gräsbevuxna partier med enstaka träd och buskar.

Två registrerade fornlämningar finns inom området, en galgbacke (raä 64) och två skelettgravar (raä 67). Fyndplatsen för gravarna finns inte längre kvar utan har försvunnit i samband med täktverksamheten. Den ena graven påträffades 1947 och den andra, enligt uppgift, 1911. Skelettfyndet har antagits vara lämningarna efter människor som avrättats på den närligganden galgbacken. Galgarna skall fortfarande ha varit synliga under slutet av 1800- och början av 1900-talet. För övrigt består fornlämningsbilden i närområdet av ett flertal röjningsröseområden, gravfält, bronsåldersrösen och ensamliggande stensättningar inom en radie på 5 km. Utredningsområdets topografiska förhållanden samt de närliggande fornlämningarna antyder att det finns förutsättningar för ytterligare fornlämningar i området.

SYFTE

Det primära syftet med utredningen är att undersöka om det finns okända fornlämningar inom området. Topografin samt den närliggande fornlämningsbilden indikerar att det fanns potential för både röjningsröseområden, boplatslämningar och gravar. Utredningen avser dessutom att klargöra status och karaktär på den skogsgalbacken (raä 64).

Fig.4 Foto från en skogsväg i området i skiftet mellan högstammig och nyplanterad skog.

METOD

Då topografin i hela utredningsområdet är likartad så finns det ett stort antal potentiella boplots- och odlingsytor. Efter en inledande besiktning av området upptogs 139 schakt på sammanlagt 2085 löpmeter jämnt fördelat över den ca 30 ha stora ytan. Schaktningen kompletterades med okulär besiktning av svårtillgängliga platser. I större delen av den högstammiga skogen kunde en bandmaskin, utrustad med planskopa, ta sig fram. Partier med tät ungskog eller mycket sly röjdes korridorvis med motorsåg inför schaktningarna och resterande ytor undersöktes okulärt. En förtätning av schakt upptogs i området kring den registrerade galbacken (raä 64) för att utesluta fler gravar i området. Samtliga schakt och anläggningar samt grustäktens kant dokumenterades genom digital inmätning och fotografering. För att kunna referera äldre kartmaterial till de nya inmätningarna skapades även en digital plan över vägar i närområdet.

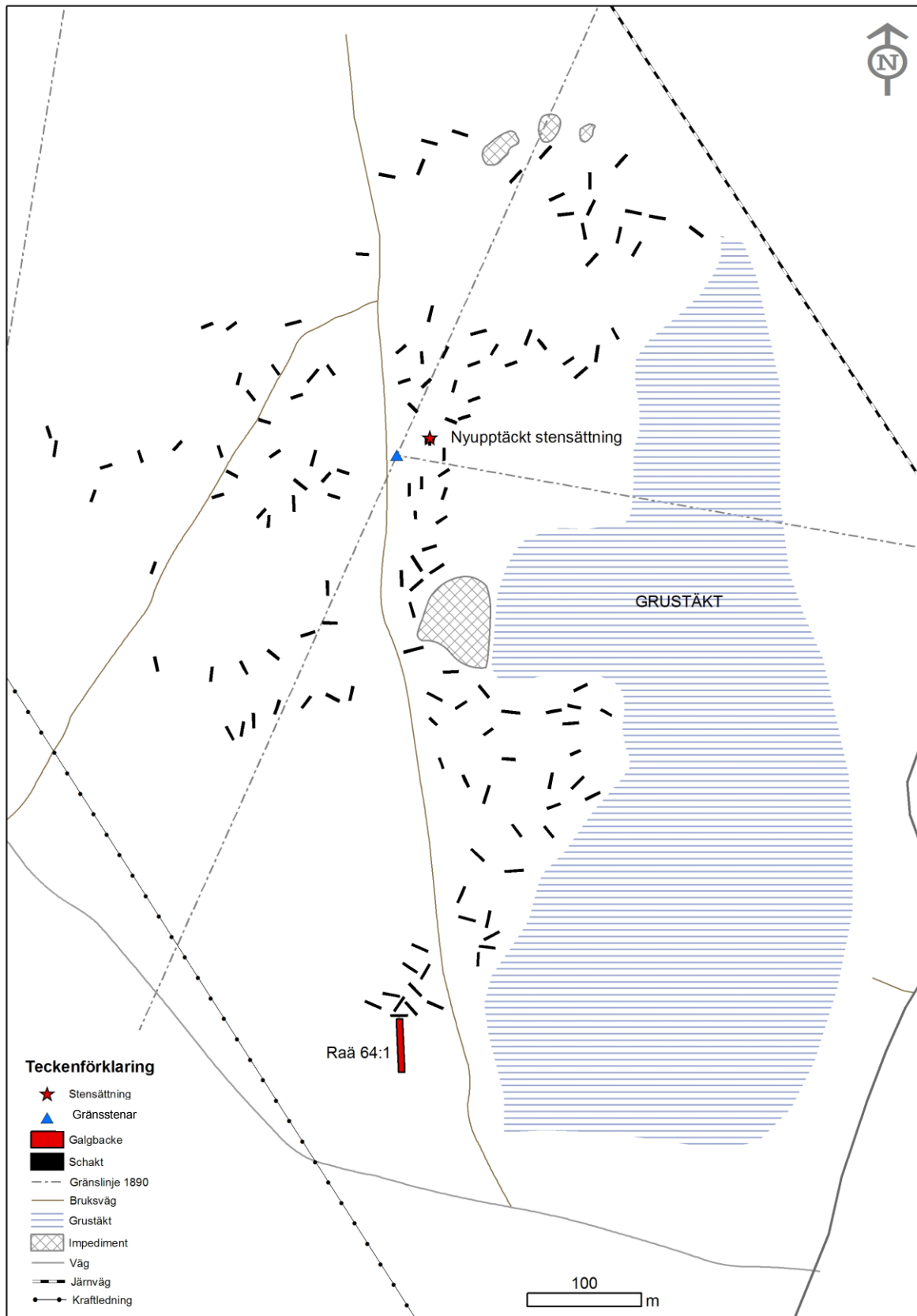

Fig.5 Plan över utredningsområdet med schakten markerade.

HISTORISK BAKGRUND

Enligt historiskt kartmaterial användes delar av Vängens och Ödskölts ägor som militärt övningsområde från början av 1820-talet. Ett antal byggnader, bland andra Kungens borg, Kungens stall och handelsbodas finns markerade på en karta från 1823 i den södra delen av Vängens ägor. De flesta av platserna för byggnaderna finns inte längre kvar på grund av grustäkten, men läget för kungens stall ligger inom utredningsområdet.

Fig. 6 Del av karta över övningslägret Ödskölts Moar från 1823. En ungefärlig fyndplats för skeletten (67), den digitalt inmätta galgbacken (64) samt grustäktens utbredning i dagsläget är markerade.

På bilden ovan har aktuella markeringar för galgbacken, gravarna samt grustäkten placerats ovanpå kartan från 1823. Det framgår att den förhöjning i marken som tidigare tolkats som galgbacken i själva verket utgörs av grunden till kungens stall, eftersom både placering och utbredning stämmer överens. Galgbacken är varken markerad på kartan från 1823 eller på den ekonomiska kartan från 1890. På den senare är inte heller det militära övningsområdet längre registrerat.

RESULTAT

I samband med den arkeologiska utredningen påträffades en övertorvad stensättning på den östra kanten av en mindre åsrygg i de centrala delarna av utredningsområdet. Stensättningen är 5 m i diameter och 0,3 m hög med en stenstorlek på 0,1-0,2 m. Åsryggen har en utbredning på omkring 35×20 m och är 2 m hög. Strax sydväst om stensättningen påträffades en gränsmarkering från 1800-talet bestående av 11 stenar varav de mittersta är kantställda (se fig.8). Enligt ekonomiska kartan från 1890 markerar stenarna den punkt där två gränser möts i vinkel till varandra (se fig.5). För övrigt gav undersökningen inga resultat av arkeologiskt intresse.

Beträffande galgbacken så visar det sig efter granskning av kartan från 1823 att den registrerade platsen för galgbacken är densamma som platsen för Kungens stall (se fig.6). Den ca 30 m långa förhöjning som registrerats som fundament till galgarna bör således istället betraktas som grund till en stallbyggnad med samma längd, uppförd före år 1823. Såvida en galgbacke har förekommit i området är dess läge därmed okänt. Eventuellt kan galgbacken ha förväxlats med ytterligare en avrättningsplats (raå 65) som är belägen knappt 600 m sydöst om Kungens stall (se fig.6). Platsen har emellertid inte använts för hängning utan istället för giljotiner.

Fig.7 Foto från söder mot den åsrygg där stensättningen är belägen.

Fig.8 Foto från nordöst över gränsmarkeringen från 1800-talet.

SAMMANFATTNING

Med anledning av expansionen av en grustäkt inom fastigheten Vången 1:43 i Ödskölts socken har en särskild arkeologisk utredning utförts. Den ca 30 ha stora, skogsbevuxna ytan undersöktes med hjälp av schaktning samt okulär besiktning. På krönläget av en mindre förhöjning påträffades en övertorvad stensättning med en storlek på 5 m i diameter. Strax sydväst om denna fanns en gränsmarkering som överensstämmer med fastighetsgränser på ekonomiska kartan från 1890. Efter undersökningar av historiskt kartmaterial kunde det konstateras att den registrerade galgbacken (raä 64) i själva verket är grunden till en stallbyggnad som fanns i området i samband med att det användes som militärt övningsfält under 1823. För övrigt gav utredningen inga resultat av arkeologiskt intresse.

Fig. 9 Foto från öster i grustäkten mot utredningsområdet.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands läns dnr:</i>	431-38501-2006
<i>Regionmuseum Västra Götaland/Lödöse museums dnr:</i>	NOK : 739-2006
<i>Fastighet:</i>	Vången 1:43
<i>Socken:</i>	Ödskölt
<i>Kommun:</i>	Bengtstors
<i>Uppdragsgivare:</i>	Roland Berglund
<i>Tidsperiod:</i>	2006 08 16 - 2006 08 22
<i>Personal:</i>	Mats Hellgren, Johanna Lega
<i>Lägesangivelse:</i>	Ekonomiska kartan 9B 5h. X: 6528180 Y: 1287751

FÄRDIGSTÄLLDA RAPPORTER 2007

- 2007:01 Arkeologisk utredning och förundersökning. Inför ombyggnation av europaväg 45 och järnväg längs sträckan Angeredsbron – Älvängen, Göteborg och Ale kommun, Västergötland.
Mats Hellgren
- 2007:02 Arkeologisk utredning. Inför ombyggnation av europaväg 45 längs sträckan Alvhem - Kärra, Ale och Lilla Edets kommun, Västergötland.
Leif Johansson
- 2007:03 Arkeologisk utredning. Inför ombyggnation av europaväg 45 sträckan Stenröset – Trollhättan, Trollhättans kommun, Västergötland.
Leif Johansson
- 2007:04 Arkeologisk utredning och förundersökning inom fastigheten Övre Krok, Örby socken, Marks kommun, Västergötland.
Mats Hellgren
- 2007:05 Arkeologisk utredning/förundersökning inom fastigheterna Nössemarkstrand 3:36 och 3:10, Nössemark socken, Dals-Eds kommun, Dalsland.
Johanna Lega
- 2007:06 Arkeologisk utredning inom fastigheten Vången 1:43, Ödskölt socken, Bengtsfors kommun, Dalsland.
Johanna Lega